

Lerarenprofessionalisering bij Fries, Limburgs en Nedersaksisch

In 2024 stelde het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan Levende Talen een subsidie beschikbaar voor (het verbeteren van) de basisvaardigheden van leraren. De secties Fries, Limburgs en Nedersaksisch hebben met een deel van deze subsidie gewerkt aan lerarenprofessionalisering in de betreffende taalgebieden. De drie secties hebben ieder op een eigen manier invulling gegeven aan de activiteiten. Hieronder volgt per taal de stand van zaken.

Er bestaan geen aparte lerarenopleidingen voor kleine erkende talen in Nederland, met uitzondering van het Fries. Dit terwijl de vraag groeit vanuit leraren, ouders en jongeren om meertaligheid en streektaal in de dagelijkse lespraktijk te kunnen integreren.

Uit een enquête (2020) op Drentse scholen antwoordden leraren op de vraag wat zij nodig hebben om regionale taal in het curriculum te integreren: 'ondersteuning en tijd voor de lessen', 'kanten-klaar aanbodpakket', 'kennis hebben over en vaardig zijn in de Drentse taal'. Kort gezegd is de wil om streektaal in de lessen te integreren er wel, maar ontbreekt het leraren aan kennis, vaardigheden en materiaal om meertalige didactiek in de praktijk te kunnen brengen. Een door Hogeschool Zuyd gehouden onderzoek (2022) in Limburg onder peda-

gogisch medewerkers laat vergelijkbare resultaten zien.

Meertaligheid krijgt in de lerarenopleidingen het laatste decennium steeds meer aandacht, maar de koppeling met en de inbedding van streektaal blijft hierbij achter. De Wet op het primair onderwijs voorziet wel in ruimte om deze talen als voertaal te gebruiken (zie kader), maar helaas is dit veelal nog onbekend, waardoor deze ruimte vaak onbenut blijft.

Fries

Bij de lerarenopleiding Fries is er vooral behoefte aan vakdidactische input. Als tweede rijkstaal in Fryslân heeft het Fries een andere status dan het Nedersaksisch en Limburgs. Friese burgers hebben bijvoorbeeld de mogelijkheid om in het Fries te communiceren met de overheid en de rechtbank. Voor het Limburgs en Nedersaksisch is dit (vooralsnog) niet mogelijk. De nationale en provinciale

overheid stimuleren het Fries en maken veel projecten financieel mogelijk. De Provincie Fryslân draagt al meer dan 25 jaar financieel bij aan de lerarenopleiding Fries bij de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en NHL Stenden Hogeschool. Zo is samen met het cursusinstituut Afûk een lange traditie van Fries opleiden ontstaan. De behoefte van het Friese onderwijs ligt daarom bij input vanuit de vakdidactiek van Fries en meertaligheid. Studenten en docenten Fries willen graag meer handvatten krijgen die het Fries leren makkelijker, leuker en efficiënter maken. Daarom wordt naar voorbeeld van Levende Talen Nederlands een website hierover ingericht.

Het plan betreft uitdrukkelijk geen databank Friese pedagogiek en vakdidactiek. Gekozen wordt voor interviews waarin redacteurs in gesprek gaan met studenten van de lerarenopleidingen Fries aan de RUG en aan NHL Stenden Hogeschool. Zij vertellen over hun afstudeerprojecten en de praktijktoepassingen daarvan. Door op deze wijze het onderzoek van studenten een podium te bieden, worden opleiding en werkveld nauwer bij elkaar betrokken. Levende Talen Fries vindt het ook belangrijk om beginnende professionals een podium te bieden. Elk interview eindigt met dezelfde vraag: 'Wat gaat jouw onderzoek de docent Fries opleveren?' Dit biedt inzicht in hoe goed het onderzoek aansluit bij de behoeften van professionals in het veld. Gepland zijn drie tot vier bijdragen per jaar, zodat het project hanteerbaar blijft voor redacteurs na het aflopen van de subsidie.

Wet op het primair onderwijs Artikel 9, lid 13

Het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands. Daar waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is, kan de Friese taal of de streektaal mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt.

Limburgs

Sinds de oprichting van Levende Talen Limburgs zijn er veel stappen gezet die hebben geleid tot aandacht voor Limburgs thuistaalkapitaal in het onderwijs. In het primair onderwijs werd het 3M-project (<vllt.nl/3m>) in gebruik genomen, waarbij naar Fries voorbeeld een geïntegreerde meertaligheidsdidactiek via meertalige activiteiten in de lessen wordt ingezet. In de kinderopvang groeit het aanbod van tweetalige kinderopvang en er wordt op steeds meer plaatsen Limburgs als tweede taal (Lt2) voor volwassenen gegeven.

De basis is echter nog fragiel aanzien activiteiten dikwijls van solitaire enthousiastelingen afhangen. Ze worden onvoldoende gesteund vanuit beleid en zijn dikwijls onbekend in de samenleving. In september 2024 is 't Hoes veur 't Limburgs geopend, hét kennis- en expertisecentrum voor de Limburgse taal, waar bestaande initiatieven bij elkaar worden gebracht en de regie over projecten in onder andere de kinderopvang, het primair en volwassenenonderwijs wordt gevoerd. De behoefte aan een professioneel middenkader, zeker ook in het onderwijs, met kennis over en vaardigheid in het Limburgs, tekent zich steeds duidelijker af.

De subsidie basisvaardigheden is gebruikt voor het inrichten van een opleiding tot docent Lt2 c.q. professionaal meertaligheid, voor alle professionele domeinen en onderwijsniveaus. Een (gratis) pilot van deze opleiding ging onlangs van start. De opleiding bevat modules over de historische en taalkundige ach-

tergronden van het Limburgs, tweede-taalverwerving en didactiek, socio- en psycholinguïstiek, Limburgs in de professionele domeinen, taalbeleid en ERK & toetsing. De opleiding wordt gegeven in 't Hoes door verschillende docenten en specialisten in de genoemde disciplines. Er worden gesprekken gevoerd met de lerarenopleiding van Fontys over samenwerking. De doelgroep is niet beperkt tot mensen die daadwerkelijk voor de klas (gaan) staan, ook professionals uit de andere domeinen nemen deel, zoals logopedisten, zorgpersoneel en beleidsmedewerkers.

Nedersaksisch

De laatste jaren is er veel Nedersaksisch onderwijsmateriaal ontwikkeld, vooral in het Drents. Maar ondanks dit (gratis) lesmateriaal blijkt uit een rondgang langs Drentse scholen dat leraren zich niet altijd vertrouwd voelen met het zelf onderwijs geven in en over het Nedersaksisch. Het ontbreekt leraren aan kennis over streektaalonderwijs (bijvoorbeeld didactiek) en aan eigen taalvaardigheid in de streektaal. Om hierop in te spelen, is er sinds enkele jaren een module streektaal in de pabo-opleiding in Emmen van NHL Stenden Hogeschool geïntegreerd. Echter, dit is onvoldoende om aan de vraag te voldoen en bedient bovendien niet de leraren die al in het onderwijs werkzaam zijn. Er is daarom behoefte aan nascholing voor zittende leraren en aan het opleiden van gastleraren Nedersaksisch. Daarnaast is er behoefte aan het hertalen van bestaand Drents lesmateriaal, zodat het ook bruikbaar is in de Nedersaksische

regio's buiten Drenthe (bijvoorbeeld Groningen, Twente en de Stellingwerven). Met de subsidie basisvaardigheden ontwikkelt Levende Talen Nedersaksisch een nascholingstraject streektaalonderwijs. Dit traject is bedoeld voor leraren die het Nedersaksisch in hun lessen willen integreren en moedertaalsprekers Nedersaksisch die als gastleraar aan de slag willen gaan. In de cursus staan streektaalonderwijsdidactiek, werkvormen en taalvaardigheid in het Nedersaksisch centraal. In het voorjaar zal een gratis pilot aangeboden worden voor een groep van tien tot vijftien cursisten in de provincie Drenthe. Na afloop van de pilot wordt de cursus gratis beschikbaar gesteld aan alle Nedersaksische streektaalinstellingen, zodat zij deze kunnen hertalen en in de eigen regio aan kunnen bieden.

Tevens wordt er bestaand lesmateriaal hertaald naar verschillende Nedersaksische varianten. Hiervoor wordt de hulp ingeroepen van vrijwilligers van de Nedersaksische streektaalinstellingen. Het hertaalde lesmateriaal wordt na controle opgemaakt en beschikbaar gesteld op <www.ltnedersaksisch.nl>.

In een later stadium zullen de secties Fries, Limburgs en Nedersaksisch hun kennis en expertise met elkaar delen, zodat iedereen maximaal kan profiteren van de opgedane inzichten, ervaringen en producten en deze kunnen hertalen naar de eigen regio. ■

Babs Gezelle Meerburg & Tjeerd Kooistra (Fries), Esther van Loo & Stefanie Ramachers (Limburgs), Mirjam Günther & Bart van Donselaar (Nedersaksisch)